

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 30 maj 1918 kl. 1/3 1 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avsättning av medel för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. jämte en i ärendet väckt motion.

I en till riksdagen den 19 april 1918 avlåten, till första särskilda utskottet för behandling överlämnad proposition, nr 393, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen

att för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst samt deras änkor och barn ävensom åt vissa utanför den egentliga statsförvaltningen stående kategorier, att utgå enligt de grunder 1919 års riksdag kan komma att bestämma, såsom förslagsanslag å riksstaten för år 1919 avsätta ett belopp av högst 57,000,000 kronor.

Vid detta ärendes föredragning i statsrådet anförde chefen för finansdepartementet följande. *Departements-
chefen.*

»I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställdan föreslagit riksdagen att för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1919 åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst samt deras änkor och barn ävensom åt vissa utanför den egentliga statsförvaltningen stående kategorier, enligt de grunder 1919 års riksdag kan komma att bestämma, i avbidan på den proposition om avsättning av medel för ändamålet, som kunde bli riksdagen förelagd, för år 1919 såsom förslagsanslag högst beräkna en avsättning å 43,000,000 kronor.

Bihang till riksdagens protokoll 1918. 11 saml. 1 avd. 9 häft. (Nr 19.) 1

Till statsrådsprotokollet för den 14 januari 1918 anförde jag härom följande:

'Såsom jag längre fram under dagens lopp torde få tillfälle att införa Eders Kungl. Maj:t anmäla, är det min avsikt föreslå Eders Kungl. Maj:t att till den instundande riksdagen avlåta framställningar angående beredande till väsentligt förhöjda belopp av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918 åt befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst samt åt deras änkor och barn. Det synes mig emellertid redan nu ganska påtagligt, att jämväl för år 1919 sådana dyrtidstillägg måste vederbörande beredas. Däremot är jag icke nu så långt i förväg och under de osäkra förhållanden, som råda, beredd att uttala min mening om till vilket belopp och efter vilka närmare grunder detta tillägg för nämnda år bör utgå. Medel böra likväl under alla förhållanden finnas jämväl för detta år i beredskap, och i mina beräkningar över det finansiella läget för statsverket i avseende å samma år har jag även tagit nödvändigheten härav i betraktande. Därvid har jag tillsvidare ansett det riktigast att räkna med samma belopp för ändamålet, vilka ansetts kunna beräknas för år 1918, eller för befattningshavare, vilkas avlöningar icke skola bestridas av vederbörande verks inkomster, till sammanlagt omkring 43 miljoner kronor, därvid jämväl tagits i betraktande, att dyrtidstillägg som hittills kunna komma i fråga även åt vissa utanför den egentliga statsförvaltningen stående kategorier. Givetvis är denna beräkning rörande 1919 mycket oviss; jämkningar både uppåt och nedåt kunna komma i fråga. Tillsvidare synes mig likväl riktigast att stanna vid samma belopp som för år 1918.

I fråga om dyrtidstillägg åt de befattningshavare, vilkas avlöningar bestridas av vederbörande verks inkomster, har jag vad angår de affärsdrivande verken vid inkomstberäkningarna för år 1919 tagit hänsyn till dem; och beträffande sådana verk som försäkringsinspektionen, statens biografbyrå, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket och bankinspektionen förutsätter jag, att eventuella dyrtidstillägg komma att av riksdagen anvisas att utgå av verkets inkomster.

Innan Eders Kungl. Maj:t beslutar avlåtande av de framställningar till riksdagen, som skulle innefatta förslag om ifrågavarande dyrtidstillägg för 1918 och samtidigt om avsättning för 1919 av ovanberörda belopp, torde detta på riksstaten bland utgifterna allenast böra beräknas som en avsättning.'

Propositioner avlätos sedermera till riksdagen den 18 januari 1918 angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst (nr 10), angående krigstidstillägg under år 1918

åt f. d. befattningshavare i statens tjänst (nr 11), angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionerade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare (nr 12) samt angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst (nr 13).

Sedermera hava den 15 mars 1918 till riksdagen avgivits propositioner angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl. (nr 178), angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarynks änke- och pupillkassa (nr 179) samt angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa (nr 180).

Genom skrivelser (nr 69—72) den 15 mars 1918 har riksdagen anmält sina beslut i anledning av förenämnda propositioner nr 10—13.

Jag anhåller nu att få åter anmäla frågan om medels avsättande å 1919 års riksstat för beredande av tillgångar för de dyrtidstillägg, som kunna bliva av 1919 års riksdag beslutade. Tillräckligt material torde nämligen numera föreligga för bedömande av det ifrågavarande medelsbehovets ungefärliga storlek.

Såsom av mitt förut återgivna yttrande till statsrådsprotokollet den 14 januari 1918 framgår ingick i det då beräknade avsättningsbeloppet 43,000,000 kronor icke sådana dyrtidstillägg, som i Kungl. Maj:ts framställningar rörande krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 förutsatts skola utgå av vederbörande verks inkomster. Sedan denna förutsättning numera av riksdagen godtagits beträffande dyrtidstillägg för år 1918, torde densamma böra läggas till grund jämväl för beräkningen av de medel, som kunna behöva särskilt avsättas å riksstaten för år 1919. Jag utgår sålunda från att avsättningen å nästa års riksstat skall motsvara allenast vad riksdagen för innevarande år anvisat under de olika huvudtitlarna. Beträffande de affärsdrivande verken torde tillgångar för bestridande under år 1919 av kostnader för dyrtidstillägg, som motsvara de genom riksdagens beslut ökade kostnaderna för innevarande år, böra beredas genom ändrade inkomstberäkningar. För vissa andra i riksdagens skrivelse nr 69 omförmälda verk och institutioner torde eventuella dyrtidstillägg under år 1919 komma att, i likhet med vad riksdagen beslutat i fråga om årets dyrtidstillägg, anvisas att utgå av verkets eller institutionens inkomster. Till frågan om ändrade inkomstberäkningar för de affärsdrivande verken skall jag i annat sammanhang återkomma.

Under de olika huvudtitlarna har riksdagen å tilläggsstaten för år 1918 anvisat såsom förslagsanslag, dels, enligt vad riksdagen i skrivelse nr 69 anmält, för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst:

under andra	huvudtiteln.....	kronor	2,300,000
» tredje	»	»	200,000
» fjärde	»	»	17,500,000
» femte	»	»	8,500,000
» sjätte	»	»	5,300,000
» sjunde	»	»	5,700,000
» åttonde	»	»	6,500,000
» nionde	»	»	1,500,000

Summa kronor 47,500,000,

dels ock, enligt riksdagens skrivelser nr 70—72, under tionde huvudtiteln:

för beredande av krigstidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst.....	kronor	4,300,000
för beredande av krigstidstillägg åt pensionerade båtsmän m. fl.	»	950,000
för beredande av krigstidstillägg åt vissa pensionsberättigade änkor och barn	»	2,000,000

Summa kronor 7,250,000,

eller med tilläggande av de under 2—9 huvudtitlarna anvisade belopp tillhopa..... kronor 54,750,000.

Utöver det nu angivna beloppet, 54,750,000 kronor, bör emellertid, vid fastställande av den summa, vilken lämpligen bör å 1919 års rikstat avsättas, jämväl beräknas kostnader motsvarande de av Kungl. Maj:t i propositionerna 178—180 äskade anslagen. Dessa anslag, vilka i tilläggsstaten för år 1918 beräknades till ett belopp av inalles 1,445,000 kronor, föreslogos i nyssnämnda propositioner höjda till inalles 1,657,000 kronor och torde, enligt samstämmade beslut av riksdagens båda kamrar, komma att under tionde huvudtiteln anvisas till följande belopp såsom förslagsanslag å 1918 års tilläggsstat, nämligen

för beredande av krigstidstillägg åt vissa f. d. lärare och lärarinnor m. fl.	kronor	1,100,000
för beredande av krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa	»	230,000

för beredande av krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa	kronor	360,000
	Summa kronor	1,690,000

De under samtliga huvudtitlarna utgående dyrtidstilläggen för år 1918 kunna alltså nu beräknas uppgå till sammanlagt kronor 56,440,000.

Med tillämpning av samma grundsats, enligt vilken avsättningen i riksstaten för år 1919 beräknats till 43,000,000 kronor, eller att man för år 1919 borde räkna med samma belopp till bestridande av nu ifrågakvarande dyrtidstillägg som avsetts för innevarande år, borde alltså avsättningsbeloppet höjas från 43,000,000 till förutnämnda belopp av 56,440,000 kronor.

Emellertid torde försiktigheten bjuda att avsätta ett något högre belopp än sistnämnda summan. Härtill synes mig, förutom själva osäkerheten i de kalkyler, som ligga till grund för beloppets beräkning, en särskild omständighet föranleda, för vilken jag i detta sammanhang anhåller att få redogöra.

Genom kungörelse den 22 mars 1918 har Kungl. Maj:t, i överensstämmelse med riksdagens beslut, fastställt allmänna grunder för krigstidstilläggs och krigstidshjälps utgående till befattningshavare i statens tjänst. I § 14 av dessa allmänna grunder har upptagits det stadgandet, att från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp enligt i kungörelsen angivna grunder undantagas, bland annat, befattningshavare, som — oavsett pension, pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 — vid årets ingång ägde åtnjuta pension eller därmed jämförligt årligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt.

Detta stadgande, till vilket någon motsvarighet icke förefanns i Kungl. Maj:ts proposition i ämnet (nr 10), har redan föranlett flera framställningar till Kungl. Maj:t, vilka framställningar beröra omförmälda stadgandes konsekvenser dels i fråga om krigstidstillägg till befattningshavare i statens tjänst, som åtnjuta egen pension, dels ock i fråga om sådant tillägg för dylika befattningshavare, vilka åtnjuta änke- eller pupillpension. Sålunda har lantmäteristyrelsen i skrivelse den 8 april 1918, med överlämnande av till lantmäteristyrelsen ställda skrifter från fyra styrelsen underlydande befattningshavare, vilka åtnjuta egen pension, framhållit, att befattningshavarna i fråga till följd av förenämnda bestämmelsen komme i fråga om förbättring till följd av kristiden i sämre ställning än

andra befattningshavare, och har styrelsen med upplysning, att detsamma vore fallet med ytterligare minst två styrelsen underlydande tjänstemän, hemställt om åtgärder i syfte att hålla ifrågavarande befattningshavare skadeslösa för ovanberörda minskning i inkomster. Liknande framställning har inkommit från telegrafstyrelsen, som i skrivelse den 9 april 1918 hemställt, att de befattningshavare i statens tjänst, vilka i egenkap av pensionstagare på grund av bestämmelserna i 14 § av förenämnda kungörelsen den 22 mars 1918 äro undantagna från krigstidstillägg måtte så snart ske kan komma i åtnjutande av krigstidstillägg till enahanda belopp, som för övriga befattningshavare i statens tjänst äro stadgade. Från postexpeditören Katarina Hasselberg och biträdet Caroline Kræpelin, bägge anställda hos generalpoststyrelsen, har inkommit en skrivelse, dagtecknad den 15 mars 1918, i enahanda syfte; och har jämväl till mig ingivits en P. M. utvisande de ifrågavarande bestämmelsernas verkningar i avseende å, förutom nyssnämnda befattningshavare, jämväl ett antal andra tjänstemän vid postverket.

Statskontoret har i infortrade yttranden över dels lautmäteristyrelsens, dels Katarina Hasselbergs och Caroline Kræpelins framställningar, åberopat av statskontoret avgivet yttrande rörande en från medicinalstyrelsen inkommen skrivelse.

Av innehållet i medicinalstyrelsens skrivelse den 27 mars 1918 tillåter jag mig nu återgiva det väsentliga. Medicinalstyrelsen anför till en början, att stadgandet i förberörda 14 § vore ägnat att medföra synnerligen anmärkningsvärda konsekvenser med avseende å en del av medicinalstyrelsens befattningshavare samt fortsätter:

»Genom stadgandet i fråga uteslutas nämligen från krigstidstillägg de styrelsens kvinnliga biträden, vilka åtnjuta änke- eller pupillpension. Då ifrågavarande pensioner utgå med jämförelsevis låga belopp och det av riksdagen beviljade krigstidstillägget å nämnda pensioner icke i något fall kan överstiga 300 kronor, innebär det anmärkta stadgandet, att de kvinnliga befattningshavare, vilka åtnjuta änke- eller pupillpension, erhålla en inkomst av avlöning och pension, som vida understiger beloppet av den avlöning med krigstidstillägg, som utgår till med dem likställda befattningshavare, vilka icke äro pensionstagare. I vissa fall kan det ifrågavarande stadgandet till och med medföra den verkan, att en kvinnlig befattningshavare, som åtnjuter pension, erhåller lägre totalinkomst av avlöning, pension och krigstidstillägg, än hon åtnjöt under föregående år, ett förhållande, som med hänsyn till den fortgående stegringen av levnadskostnader och därav föranledd höjning i föregående års krigstidstillägg synes föga överensstämmande med rättvisa och billighet.

Såsom exempel på de här ovan berörda följderna av det förevarande stadgandet får medicinalstyrelsen anföra följande avlöningssiffror beträffande tvenne av styrelsens nuvarande ordinarie kvinnliga biträden.

	Årlig avlöning kr.	Krigstids- tillägg å avlöning kr.	Änke- eller pupill- pension kr.	Krigstids- tillägg å pension kr.	Förlust å krigstids- tillägg i jämförelse med likställda befatt- ningshavare kr.
Ett kvinnligt biträde i tredje lönegraden (regi- strator), änka utan barn efter kapten av 2:a klass.....	2,000: —	1,032: —	600: —	300: —	732: —
Ett kvinnligt biträde i andra lönegraden, dotter till en avliden krono- länsman	1,600: —	898: —	100: —	100: —	798: —

Av de anförda siffrorna framgår, att de nämnda två kvinnliga biträdena för innevarande år komma att åtnjuta ett krigstidstillägg å vederbörande pensioner, som med respektive 732 och 798 kronor understiger det krigstidstillägg, som skulle hava kommit dem till del, om de icke varit pensionstagare. Om bemälda befattningshavares pensioner medräknas i deras inkomstbelopp, nå de i allt fall icke upp till en högre totalinkomst av avlöning, pension och krigstidstillägg, än att sagda totalinkomst med respektive 132 och 698 kronor understiger den inkomst av avlöning och krigstidstillägg, som tillkommer med dem likställda befattningshavare, vilka icke äro pensionstagare. Det ovan omnämnda kvinnliga biträdet i andra lönegraden åtnjöt under år 1917 ett krigstidstillägg av 250 kronor. Under innevarande år erhåller hon ett krigstidstillägg å pension av 100 kronor. Hennes totalinkomst av avlöning, krigstidstillägg och pension *minskas* således i förhållande till föregående års med 150 kronor, under det att hennes kamrater i samma lönegrad få sin inkomst från föregående år *ökad* med 648 kronor.

Jämväl ett av medicinalstyrelsens extra kvinnliga biträden, som åtnjuter änkepension, kommer på grund av bestämmelserna i §§ 7 och 14 av nu ifrågasvarande nådiga kungörelse att erhålla ett krigstidstillägg, som med omkring 470 kronor understiger det tillägg, hon skulle hava erhållit, om hon icke varit pensionstagare.

De ovan omhandlade kvinnliga biträdena äro medicinalstyrelsens egna befattningshavare. Utom själva styrelsen, men inom styrelsens förvaltningsområde torde liknande verkningar av det anmärkta stadgandet säkerligen kunna befaras, ehuru utredning därom ännu icke föreligger. Särskilt lär det få antagas, att inom hospitalspersonalen åtskilliga motsvarande fall skola yppa sig.

Det ovan berörda förhållandet är så mycket mera betänkligt, som de kvinnliga befattningshavarnas löner i och för sig äro så knappt tillräkta, att en höjning av desamma även oavsett den rådande dyrtiden varit väl av behovet påkallad för att möjliggöra en tryggad ekonomisk existens. Ett avlöningsstadgande, som speciellt försätter en del kvinnliga befattningshavare i en ogynnsam undantagsställning, synes därför vara synnerligen beklagligt.

Förutom vad sålunda anförts tillåter sig medicinalstyrelsen i underdånighet fästa Eders Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på ännu ett beaktansvärt moment i den föreliggande frågan. Genom nådig kungörelse den 5 februari 1918 har Eders Kungl. Maj:t medgivit, att såsom förskott i avräkning å det krigstidstillägg, som kunde varda befattningshavare i statens tjänst för år 1918 beviljat, finge utbetalas vad som enligt nådiga kungörelsen den 29 maj 1917 såsom krigstidstillägg skolat utgå,

därest samma kungörelse varit för år 1918 gällande. Förutsättningen för ifrågasvarande förskottsbetalning torde väl få anses vara, att krigstidstillägget för år 1918 skulle tillgodokomma samma kategorier av befattningshavare, som under år 1917 åtnjutit sådant tillägg. I bestämmelserna angående 1917 års krigstidstillägg förefanns emellertid icke något stadgande angående pensionstagares undantagande från krigstidstillägg. Det ovan omhandlade stadgandet i § 14 nådiga kungörelsen den 22 mars 1918 lär således innebära en avvikelse från de förutsättningar, vilka lågo till grund för nådiga kungörelsen den 5 februari 1918.

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen icke kunnat undgå att finna, att en ändring av merberörda stadgande angående pensionstagares undantagande från krigstidstillägg är av rättvisa och billighet påkallad. Med hänsyn till det särskilt under innevarande år kännbara dyrtidstrycket kan det icke anses tillrådligt att uppskjuta rättelse av det anmärkta missförhållandet till nästkommande år.

Medicinalstyrelsen får därför underdånigst hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att de befattningshavare i statens tjänst, vilka i egenkap av pensionstagare på grund av stadgandena i § 14 nådiga kungörelsen den 22 mars 1918 äro undantagna från krigstidstillägg, måtte så snart ske kan komma i åtnjutande av krigstidstillägg till enahanda belopp, som för övriga befattningshavare i statens tjänst äro stadgade.»

Över denna medicinalstyrelsens framställning har statskontoret i ett den 4 april 1908 avgivet yttrande anført följande:

»Det i § 14: 3) av nådiga kungörelsen den 22 mars 1918 angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under samma år åt befattningshavare i statens tjänst intagna stadgande, att från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp enligt i författningen angivna grunder äro undantagna befattningshavare, som vid årets ingång ägde åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt, måste, enligt statskontorets mening, lägga bestämt hinder i vägen för att de befattningshavare, om vilka här är fråga, för närvarande skola kunna tillerkännas rätt till krigstidstillägg. Då emellertid nämnda bestämmelse i här anförda och med största sannolikhet i ett stort antal liknande fall visat sig medföra konsekvenser, som antagligen icke av statsmakterna avsetts, får statskontoret i underdånighet hemställa, att därest det icke skulle låta sig göra att redan vid innevarande års riksdag få bestämmelsen i fråga ändrad därhän, att sådan befattningshavare må åtnjuta krigstidstillägg antingen å avlöningen eller å pensionen, vilketdera för honom ställer sig fördelaktigare, Eders Kungl. Maj:t täcktes vidtaga erforderliga åtgärder för att genom beslut av nästkommande års riksdag de befattningshavare, som på grund av sagda bestämmelse lida förlust härfor må beredas ersättning.

Beträffande åter frågan, huru förfaras skall med de belopp, som till sådana befattningshavare, om vilka nu är fråga, förskottsvis utbetalats för årets första månader i enlighet med bestämmelsen i nådiga kungörelsen den 5 februari 1918 angående utbetalande av förskott å krigstidstillägg för samma år åt befattningshavare i statens tjänst, torde, enligt statskontorets mening, det icke råda något tvivel därom, att utbetalningar av krigstidstillägg, som skett på grund av föreskrift

i nämnda nämnda kungörelse, icke kunna upphävas genom bestämmelse i en senare utfärdad författning.

Statskontoret får fördenskull i underdånighet hemställa det tacktes Eders Kungl. Maj:t förklara, att omförmälda stadgande i § 14: 3) i nämnda kungörelsen den 22 mars 1918 icke skall föranleda skyldighet för vederbörande befattningshavare att återgälda de krigstidstilläggsbelopp, som de enligt nämnda kungörelsen den 5 februari 1918 i förskott bekommit.»

Den av statskontoret sist berörda frågan angående huru förfaras skall med belopp, som enligt kungörelsen den 5 februari 1918 förskottsvis utbetalts i avräkning å det krigstidstillägg, som kunde varda befattningshavare i statens tjänst för år 1918 beviljat, i vilken fråga jag delar den av statskontoret uttalade uppfattningen, anhåller jag att senare få underställa Kungl. Maj:ts prövning.

Beträffande vad statskontoret i övrigt anfört anser jag mig först böra framhålla, att bestämmelserna i den av Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens beslut utfärdade kungörelsen den 22 mars 1918 även efter min mening lägga bestämt hinder i vägen för att tillerkänna de befattningshavare, som här äro i fråga, rätt till krigstidstillägg. Ej heller kan jag tillstyrka annan åtgärd från Kungl. Maj:ts sida i syfte att för det närvarande utan riksdagens hörande bereda berörda befattningshavare ersättning på annat sätt för dem ej tillerkänt krigstidstillägg. En framställning till årets riksdag i detta ärende, som varit förelagt innevarande års riksdag till prövning, anser jag ej kunna ifrågakomma.

Däremot finner jag vad i ärendet förekommit böra föranleda, att spörsmålet huruvida och i vilken utsträckning krigstidstillägg bör utgå jämväl till de befattningshavare, som för närvarande genom lydelsen av § 14: 3) i nämnda kungörelse den 22 mars 1918 äro från rätt till krigstidstillägg undantagna, på nytt upptagas till övervägande i samband med eventuellt framläggande för nästa års riksdag av proposition om krigstidstillägg för år 1919. Särskilt synas mig de anmärkningsvärda konsekvenser det nu gällande stadgandet medför i avseende å befattningshavare, som åtnjuta änke- eller pupillpension, vara av beskaffenhet, att de böra ge anledning till bestämmelsens omarbetning. Skulle ett sådant förnyat övervägande leda till att statsmakterna för ifrågavarande befattningshavare eller vissa kategorier bland dem komme att i nu förevarande avseende fastställa förmånligare bestämmelser för år 1919 än de under år 1918 gällande, synes det mig förenat med billighetens krav, att dessa befattningshavare vid fastställandet av krigstidstillägg för år 1919 erhöles rätt att uppbära skäligt fyllnadsbelopp för år 1918.

På grund av vad jag nu anfört om ifrågasatt förändring i ett särskilt avseende i grunderna för krigstidstilläggs utgående under år 1919 anser jag, att det belopp, som å riksstaten för ändamålet skulle avsättas, bör något höjas utöver det av mig förut angivna beloppet. Något bestämt belopp härför kan dock icke nu beräknas. I betraktande av den approximativa beskaffenheten av de kalkyler, som ligga till grund för beräkningarna av innevarande års kostnader för dyrtidstillägg, synes det mig lämpligast att nu allenast avrunda summan till 57,000,000 kronor.

Härmed skulle avsättningen å riksstaten för år 1919 komma att med 14,000,000 kronor överstiga det vid statförslaget framläggande beräknade beloppet. Till frågan huru tillgångar för detta nya medelsbehov skola beredas anhåller jag att senare få återkomma.»

Motion.

I sammanhang med denna proposition har utskottet till behandling förehåft en inom första kammaren väckt och till utskottet remitterad motion, nr 209, däri herr *Hellberg* hemställt att riksdagen måtte under riksstatens sjunde huvudtitel på tilläggstat för 1918 såsom förslagsanslag högst anvisa en summa av 100,000 kronor, varav efter Kungl. Maj:ts prövning i särskilda fall må utgå gratifikationer till avhjälpande eller mildrande av missförhållanden, som eljest skulle kunna uppkomma vid sträng tillämpning av de utav riksdagen meddelade bestämmelserna angående krigstidstillägg och krigstidshjälp.

Till stöd för denna framställning har av motionären anförts följande:

»I kungl. propositionen nr 393, särskilt genom det däri intagna yttrandet från medicinalstyrelsen, ådagalägges, att riksdagens i år fattade beslut och Kungl. Maj:ts i överensstämmelse därmed den 22 sistlidne mars utfärdade kungörelse angående krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst medföra synnerligen menliga konsekvenser för vissa av dem bland nämnda befattningshavare, som åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt.

Då dessa konsekvenser å ena sidan uppenbarligen äro förorsakade av ett riksdagens förbiseende och å andra sidan för dem som drabbats av desamma inte blott innebära en svår orättvisa, utan även under nu rådande dyrtid kunna vålla en verklig nödbelägenhet, synes det högeligen angeläget, att så vitt möjligt någon åtgärd vidtages, som kan avhjälpas eller förmildra deras verkningar.

Ett av riksdagen fattat beslut kan inte vid samma riksdag ändras,

och det är därför uteslutet, att krigstidstillägg eller krigstidshjälp nu skulle kunna tillerkännas nämnda pensionärer, sedan genom förutberörda beslut och den därpå grundade kungliga kungörelsen sådana fränkants dem. Däremot bör intet hinder möta för riksdagen att till Kungl. Maj:ts förfogande ställa nödiga medel, som kunna användas i form av gratifikationer för att avhjälpa de orättvisor, som ifrågavarande beslut i tillämpningen komme att medföra. En antaglig norm för beräkningen av sådana gratifikationer borde kunna bestämmas så, att de skola utgå till belopp som motsvara de krigstidstillägg och den krigstidshjälp vederbörande befattningshavare skulle erhållit, därest de inte haft pension, sedan därifrån dragits det krigstidstillägg på deras pensioner, som beviljats av statsmedel. Att ytterligare, såsom från något håll ifrågasatts, reducera gratifikationerna genom att minska dem med avdrag även av själva pensionernas belopp, synes inte berättigat, då pensionerna till större eller mindre del åstadkommits genom pensionärernas eller deras avlidna mäns egna bidrag.

Mot den här föreslagna åtgärden skulle möjligen kunna invändas, att den kan befaras komma att öva en prejudicerande verkan i framtiden. Någon sådan verkan synes dock otänkbar för andra fall än med det här föreliggande jämförbara, d. v. s. då riksdagen råkat begå ett till sina följder olycksbringande förbiseende. Och i ett sådant fall, nu eller framdeles, torde alla vara ense om att rättelse bör åstadkommas, därest det på något sätt är möjligt.»

Emot den i förevarande proposition gjorda beräkningen av det belopp, som bör avsättas å riksstaten för år 1919 för beredande av krigstidstillägg och krigstidshjälp för detta år har utskottet intet att erinra.

Utskottet.

I anledning av herr Hellbergs ovanberörda motion får utskottet anföra följande.

Den av Kungl. Maj:t i överensstämmelse med riksdagens beslut, i kungörelsen den 22 mars 1918 intagna bestämmelsen, att från åtnjutande av såväl krigstidstillägg som krigstidshjälp enligt i kungörelsen angivna grunder undantages, bland annat, befattningshavare, som — oavsett pension, pensionstillägg och understöd enligt lagen om allmän pensionsförsäkring den 30 juni 1913 — vid årets ingång ägde åtnjuta pension eller därmed jämförligt årligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt, har såsom i propositionen jämväl anföres, i en del fall visat sig medföra konsekvenser, som av billighetskäl synas böra om möjligt modifieras. Utskottet har

inhämtat, att förutom de i propositionen omnämnda, för vilka sagda bestämmelse medför erhållande av krigstidstillägg med lägre belopp, än vad jämförliga befattningshavare, som ej åtnjuta pension, erhålla, även andra befattningshavare äro i samma läge. Särskilt behjärtansvärt synes det utskottet vara att finna någon möjlighet att hjälpa de pensionärer, som på grund därav att de innehava någon tjänst få avstå jämväl den del av pensionen, vartill de icke bidragit med egna medel.

Utskottet är ense med Kungl. Maj:t om behovet att på något sätt avhjälpa dessa missförhållanden. Det synes emellertid önskvärt att icke vänta därmed till dess 1919 års riksdag sammanträder. Utskottet har därför funnit den av motionären föreslagna vägen lämpligare för att för innevarande år förbättra ifrågavarande befattningshavares ställning. Visserligen har utskottet känt sig synnerligen tveksamt inför de möjliga konsekvenserna av ett sådant beslut, som i motionen föreslagits, men då det endast gäller en bestämd grupp och något annat sätt att nu lösa frågan ej synes stå till buds har utskottet ansett sig böra ansluta sig till tanken på rätt för Kungl. Maj:t att tilldela gratifikationer för avhjälpan av missförhållanden, som kunna uppkomma vid tillämpning av de utav riksdagen fastställda grunderna för utgående av krigstidstillägg och krigstidshjälp för år 1918. Möjlighet att erhålla dylik gratifikation torde böra tillkomma sådana befattningshavare, som därigenom, att de jämväl åtnjuta pension eller därmed jämförligt årligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd pensionsanstalt, gå miste om dem annars såsom befattningshavare tillkommande krigstidstillägg. Beloppet av gratifikationen bör i varje fall bestämmas så, att befattningshavaren erhåller det belopp han såsom befattningshavare skulle hava erhållit i krigstidstillägg, minskat med det till honom i hans egenskap av pensionär utgående krigstidstillägg. På detta sätt torde det skapas möjlighet för Kungl. Maj:t att avhjälpa missförhållanden i här omnämnda avseende.

Beträffande den summa, som erfordras för dessa gratifikationer, har utskottet ansett, att det av motionären föreslagna beloppet, 100,000 kronor, torde bliva fullt tillräckligt för ändamålet; för att dock säkerställa utgåendet av erforderliga gratifikationer har utskottet ansett sig böra föreslå anslaget uppförande såsom förslagsanslag.

Utskottet får alltså hemställa,

att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt ovanberörda motion, må dels för beredande av krigstidstillägg och krigs-

tidshjälp för år 1919 åt vissa befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst samt deras änkor och barn ävensom åt vissa utanför den egentliga statsförvaltningen stående kategorier, att utgå enligt de grunder 1919 års riksdag kan komma att bestämma, å 1919 års riksstat såsom förslagsanslag avsätta högst 57,000,000 kronor;

dels ock under riksstatens sjunde huvudtitel på tilläggsstat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å 100,000 kronor, varav efter Kungl. Maj:ts prövning och i överensstämmelse med ovan angivna grunder må utgå gratifikationer till avhjälpande av missförhållanden, som eljest skulle kunna uppkomma vid tillämpning av de utav riksdagen fastställda grunderna för utgående av krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918.

Stockholm den 30 maj 1918.

På utskottets vägnar:

PHILIP KLINGSPOR.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren hrr greve *Klingspor*, *Berglund**, *Fagerlin*, *Wavrinsky*, *Jeansson** och *Fant**; samt

av andra kammaren hrr *Bärg* i Katrineholm. *Jönsson* i Slätaker*. *Leander*, *Carlsson* i Solberga*, *Eliasson* och *Eriksson* i Stockholm.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.